

УДК 378:[177.7:392](73)

ФІЛАНТРОПІЧНІ ТРАДИЦІЇ У США: СУБ'ЄКТИ БЛАГОДІЙНИЦТВА У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Красуля А. В.

Здійснено аналіз особливостей благодійницької діяльності різних верств американського суспільства. Проаналізовано приклади благодійної підтримки освітніх закладів. Визначено чинники, що зумовлюють формування філантропічних традицій, та суб'єкти благодійництва у сфері вищої освіти.

Ключові слова: благодійницька діяльність, суб'єкти, філантропічні традиції, соціальний капітал.

Осуществлен анализ особенностей благотворительной деятельности различных слоев американского общества. Проанализированы примеры благотворительной поддержки образовательных учреждений. Определены факторы, обуславливающие формирование филантропических традиций, и субъекты благотворительности в сфере высшего образования.

Ключевые слова: благотворительная деятельность, субъекты, филантропические традиции, социальный капитал.

This paper presents an overview of charitable activities of various social groups in the United States, and analyzes examples of philanthropic support of educational institutions. In the process, it determines factors influencing the formation of traditions and patrons of charity in the field of higher education.

Key words: charity, patrons, philanthropic traditions, social capital.

Постановка проблеми. Вивчення зарубіжного досвіду управління університетом, а саме дослідження позитивного досвіду диверсифікації ресурсних джерел в університетах США, нам вбачається своєчасним, оскільки досягнути успіху у справі перебудови національної освіти України неможливо без урахування досягнень прогресивної світової теорії та практики. Важливість долучення України до зарубіжних досягнень підкреслено у стратегічному документі – “Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів” (проект) [3]. Особливо важливим є вивчення досвіду країн, університети яких посідають високі місця в міжнародних академічних рейтингах. США, безсумнівно, є однією з таких країн. Протягом багатьох років американська нація формувала філантропічну свідомість. Меценатство, добродійна діяльність були частиною суспільного життя і в Україні до революції 1917 року, але за роки Радянського Союзу філантропічний дух було майже викорінено. Сьогодні в сфері вищої освіти, особливо нашої держави, знов відроджуються такі поняття, як “благодійність” та “меценатство”. На відміну від нашої країни, де революція перервала процес перетворення “дикого капіталізму” в капіталізм цивілізований, в Америці традиція благодійності зростала і міцніла, охоплюючи всі сфери життя. Освіта, охорона здоров'я, культура, фундаментальні науки отримують постійно величезні вливання від приватних благодійних фондів [6]. Кожне суспільство прагне знайти шляхи залучення приватної та громадської ініціативи для надання якісних освітніх і наукових послуг, зокрема шляхом благодійних внесків та фандрейзингових кампаній [7]. Згідно з дослідженими джерелами [1; 5; 6; 9] американське суспільство має вагомий історичний досвід доброчинності у сфері освіти та науки, який доцільно вивчити з метою використання прогресивних ідей в управлінні ВНЗ України. Але як кожне явище, благодійність має дві сторони однієї медалі. Таким чином, доцільність наукового вивчення фандрейзингової діяльності, зокрема філантропічних традицій в університетах США, зумовлено необхідністю подолання низки суперечностей у розвитку системи вітчизняної вищої освіти (ВО):

- між зростаючими вимогами сучасного суспільства до якості освітніх послуг та недостатнім рівнем готовності ресурсного забезпечення системи вітчизняної вищої освіти, необхідного для їх задоволення;

- між необхідністю інтеграції вітчизняних ВНЗ до Європейського простору вищої освіти (ЄПВО) і недостатньою державною і громадською підтримкою інноваційного пошуку нових методів управління ВНЗ;

- між об'єктивною потребою всебічного аналізу зарубіжного досвіду здійснення модернізації управління ВО та відсутністю його системного вивчення й узагальнення у вітчизняній педагогічній теорії та практиці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні розробленням проблем розвитку вищої освіти та її фінансування займаються В. Андрущенко, Ю. Бенедик, Т. Боголіб, А. Даниленко, М. Згуровський, В. Козаков, К. Корсак, В. Кремін, В. Куценко, К. Левківський, В. Луговий, С. Ніколаєнко, В. Огнев'юк, Т. Фінікова. Історичні аспекти благодійницької діяльності досліджувалися вітчизняним ученим Н. Сейко [2]. Разом із тим у педагогічній теорії недостатньо розроблено проблему диверсифікації джерел фінансування для реалізації місії університету. Вирішення поставленої проблеми становить **мету дослідження**, яка сформульована нами як характеристика чинників, що впливають на розвиток благодійності в американському суспільстві, виявлення суб'єктів благодійництва у сфері вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. В Стародавньому Римі на рубежі старої і нової ери жив багатий патрицій, великий землевласник Гай Цильній Меценат. Маючи значні статки, він безкорисливо надавав допомогу римським поетам свого часу. Згодом ім'я Меценат стало прозивним. Так стали називати багатих людей, які підтримували культуру, будували храми, сирітські будинки, лікарні на свої кошти. Благодійна підтримка меценатів, спонсорів, випускників, батьків, викладачів і співробітників допомагає вишу у забезпеченні студентів можливостями світового рівня, залученні кращих викладачів та створенні науково-дослідних центрів, а також забезпечує довгострокову фінансову стабільність університету [5]. Залучення ресурсів, а саме, фандрейзинг або благодійна діяльність, дозволяє університету долати труднощі, що стоять перед вищою освітою сьогодні. З метою виявлення особливостей філантропічних традицій в американському суспільстві проаналізуємо благодійні традиції сучасності, зокрема в сфері вищої освіти. Коли в грудні 2012 року Морт Цукерман (Mort Zuckerman), нью-йоркський магнат у сфері нерухомості та ЗМІ, пожертвував 200 мільйонів доларів Колумбійському університету на створення дослідного інституту імені Мортімера Цукермана, він зробив це з пафосом, відповідним такої нагоди: на прес-конференцію були запрошені два нобелівські лауреати, президент університету, мер міста та журналісти з провідних нью-йоркських видань. Більшість з 12 інших пожертвувань, зроблених торік, сума яких перевищувала 100 мільйонів доларів, висвітлювалися в пресі з таким же розмахом: серед них були 150 мільйонів доларів, пожертвуваних Карлом Іканом (Carl Icahn) Медичній школі гори Синай (Mount Sinai School of Medicine), 125 мільйонів доларів, пожертвуваних Філом Найтом (Phil Knight) Орегонському університету здоров'я і науки (Oregon Health & Science University) і 300 мільйонів доларів, пожертвуваних Полом Алленом (Paul Allen) Інституту вивчення головного мозку імені Аллена в Сієтлі (Allen Institute for Brain Science). Якщо переглянути прес-релізи цих заходів або проїхати повз університетські будівлі, симфонічні зали, інститути, стадіони, названі на честь благодійників або заради такого випадку звернутися до історії великих пожертвувань, зроблених Рокфеллерами, Карнегі, Стенфордом і Дьюком, швидше за все можна зробити висновок, що історія благодійності в США – це історія епічної щедрості багатих американців. Насправді це не зовсім так. Одна з найбільш вражаючих особливостей благодійності в США полягає в тому, що люди, які найменше можуть дозволити собі робити пожертвування, віддають на благодійність найбільший відсоток своїх доходів. У 2011 році найзаможніші американці пожертвували на благодійність приблизно 1,3 % від своїх доходів. Для порівняння американці, що займають нижні щаблі соціальної драбини, пожертвували на благодійність у середньому 3,2 % від своїх доходів. Відносну щедрість бідних американців підкреслює також і те, що на відміну від представників середнього класу і заможних людей, більшість з них не мають можливості скористатися податковими пільгами для благодійників, тому що вони не вказують дані про пожертвування у своїй податковій декларації.

З'ясуємо, чому так відбувається? Американці з низьким рівнем доходів не можуть бути за своєю природою більш просоціальними, ніж інші. Проте деякі експерти вважають, що багаті люди, можливо, дійсно менш щедрі, оскільки особисте

прагнення до накопичення не узгоджується в їхній свідомості з ідеєю колективної взаємодопомоги. У минулому році Пол Піфф (Paul Piff), психолог Каліфорнійського університету в Берклі, опублікував дослідження, в якому він встановив зв'язок між багатством і почастішанням випадків неетичної поведінки: "Хоча гроші не обов'язково змінюють людину, – пояснив П. Піфф у бесіді з репортерами журналу *New York*, – багаті люди дещо частіше схильні ставити свої власні інтереси вище інтересів інших людей" [8]. Дослідження звичок дарування, характерних для різних соціальних класів, яке зробив П. Піфф показало, що вони зумовлені складною сукупністю чинників. У ході серії контрольованих експериментів люди з низьким рівнем доходів, а також люди, які вважають, що вони знаходяться на нижчих щаблях соціальної драбини, продемонстрували більшу щедрість, маючи на руках меншу кількість благ, ніж представники вищих верств суспільства. Варто зазначити, що коли представникам обох груп показали відео про дітей-жебраків, рівень співчуття у групи заможних людей почав зростати, й обидві групи продемонстрували практично однакове бажання допомагати нужденним. Якщо дослідження П. Піффа доводить, що демонстрація бідності підштовхує до щедрості, чи може так статися, що ізоляція заможних американців від людей, що живуть у бідності, є причиною їх відносної скупості? Патрік Руні (Patrick Rooney), помічник декана школи філантропії університету Індіани (Indiana University School of Philanthropy), пояснив, що, якщо людина часто стикається з проблемами і сама змушена заробляти на життя, то вона більшою мірою здатна відчувати співчуття. Його точка зору знайшла підтвердження в дослідженні, нещодавно проведеному вченими з видання *The Chronicle of Philanthropy*, в межах якого було проаналізовано звички дарування американців з різних районів країни. Вчені виявили, що люди, які проживають у менш багатих районах, жертвували дещо більше у відсотковому співвідношенні, ніж жителі фешенебельних районів. Однак дослідники виявили ще один цікавий факт: поведінка багатих людей розрізняється залежно від соціального складу громади, у якій вони живуть. Заможні люди, які живуть у гомогенному співтоваристві таких же, як вони, заможних людей – це райони, де більше 40 % сімей заробляють не менше 200 тисяч доларів на рік – виявилися менш щедрими, ніж такі ж заможні люди, що проживають у більш диверсифікованому соціально-економічному оточенні. Науковці зробили припущення, що ізоляція від нужденних співгромадян може притупляти імпульси щедрості. Заможність дарувальника впливає не тільки на те, скільки він дає грошей, але і кому. Бідні люди, як правило, жертвують релігійним організаціям і громадським благодійним фондам, тоді як багаті частіше воліють підтримувати коледжі та університети, художні галереї та музеї. З 50 великих пожертвувань, зроблених приватними особами в 2012 році, 34 було передано освітнім закладам, більшість з яких – це коледжі та університети, такі як Гарвард, Колумбійський університет і Берклі, де навчається національна та світова еліта. Дев'ять з цих великих пожертвувань отримали музеї та художні галереї, такі як Художній музей Метрополітен, а інші пожертвування були передані медичним центрам і модним благодійним фондам, таким як *Central Park Conservancy*. Жодне з них не було направлено в організацію соціального забезпечення або в благодійний фонд, який у першу чергу піклується про потреби бідних. Велику частину пожертвувань, зроблених багатими людьми, було передано в елітні приватні школи, а зовсім не в найбільші національні громадські організації, такі як фонд *Дорога разом*, *Армія порятунку* або в фонд *Нагодуємо Америку* [9].

Висновки. Американська система вищої освіти є міжнародним авторитетом як модель досконалості завдяки кільком унікальним характеристикам, а саме: академічній свободі, ґрунтовній гуманітарній освіті, професійним програмам MBA, якісній науковій підготовці аспірантів та докторантів. Ще одна відмінна риса американської вищої освіти є її професійний стратегічний підхід до залучення ресурсів, що забезпечують важливе джерело доходу вишів в умовах скорочення державної підтримки університетів і збільшення витрат на навчання, а також глобальної конкуренції [4]. В основу американської системи благодійності і податкового кодексу покладено ідею про те, що приватні особи здатні приймати більш правильні рішення щодо соціальних інвестицій, ніж уряд. Індивідуальна філантропія завжди вважалася честю, до того ж американці схильні вважати, що великий незалежний благодійний сектор є важливим фактором, що підтримує громадянські почуття [1]. Незважаючи на те, що здебільшого благодійність працює в інтересах елітарних інституцій, у ставленні

американців до філантропії є щось, чим можна пишатися, зокрема соціальним капіталом, який будується за допомогою індивідуальної участі громадян та волонтерської діяльності.

Література

1. Верховгляд О. Розвиток американського законодавства у сфері вищої освіти в ХХ–ХХІ сторіччі / О. Верховгляд, Ю. Романовська, О. Романовський // Вища освіта. – 2010. – № 5/6. – С. 68–78.
2. Сейко Н. А. Добročинність у сфері освіти України (ХІХ початок ХХ – століття) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.05 "Соціальна педагогіка" / Н. А. Сейко. – Луганськ, 2009. – 46 с.
3. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів (проект) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/publish/article?art_id=47920&cat_id=46017&showHidden=1. – Назва з екрана.
4. Управління інноваційним розвитком освіти в суспільстві ризику : монографія / за ред. проф. А. А. Сбруєвої. – Суми : Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2012. – 460 с.
5. Джонстоун Б. Финансирование и доступность высшего образования: международные сравнительные исследования оплаты обучения и мер финансовой поддержки / Б. Джонстоун // Семинар "Финансирование и доступность высшего образования", Урал. гос. Унив-т, 15 июня 2006 г. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http://unimgmt.eunnet.net/unimng/N2\(16\)_2001/win](http://unimgmt.eunnet.net/unimng/N2(16)_2001/win). – Название с экрана.
6. Улицкая Л. Роскошь, доступная каждому / Людмила Улицкая // Благотворительность в России. – 2009. – № 1. – С. 11–17.
7. Управление в высшей школе: опыт, тенденции, перспективы. Руководство авторского коллектива В. М. Филипов. – М. : Логос, 2006. – 488 с.
8. The Money-Empathy Gap [Electronic Resource] / Lisa Miller // New York Journal. – 2012. – July, 1. – Mode of access: <http://nymag.com/news/features/money-brain-2012-7/>. – Назва з екрана.
9. Why the Rich Don't Give to Charity [Electronic Resource] / Ken Stern // 2013. – March, 20 – Mode of access: <http://www.theatlantic.com/magazine/archive/2013/04/why-the-rich-dont-give/309254/>. – Назва з екрана.